

TÜRKBİLİK REVÜSÜ

REVUE DE TURCOLOGIE

Fondée à Paris

Par

RIZA NOUR

TOME III, LIVRE 2

Rüyâ	Nâmık Kemal - Riza Nur.
Hürriyet şîri	" " " "
Kendi şîrlerimden [5 tâne]	Riza Nur.
Türk aruzu Acem aruzu değil, millî Türk aruzudur	R. N.
Türk şîrinin Vâhidi kıyâsîsi mısradır	R. N.
Türk Şîrinin ritmik unsurları	R. N.
Fakı Ahmede dâir	R. N.
Opera ve opera-komikler üzerine	R. N.
Errata [Samsun la Delile ve Janetin düğünü]	R. N.
Karmen	R. N.
Özdemir nen Dolun	R. N.
Leblebici Horhor	R. N.
Hâtırat parçaları [işlerin iç yüzleri] - 1	R. N.
M. E. Blochet	R. N.
L'Afghanistan, par René Dallot	Joseph Castagné
Bay N. e	R. N.
Ziya Şâkire	R. N.
Vatan hâini arnaud Hüseyin Câhid	R. N.

Dans la troisième partie, M. René DOLLOT examine la vie sociale et dans la quatrième - les coutumes, la vie religieuse, les antiques croyances.

Enfin dans le dernier chapitre, consacré à la vie intellectuelle, l'auteur nous fait connaître les langues parlées en Afghanistan, sa littérature avec ses poèmes et ses chants afghans, révélés pour la première fois, il y a une cinquantaine d'années, par J. Darmesteter. L'oeuvre française en Afghanistan, mission archéologique et mission universitaire terminent ce bel ouvrage.

Joseph Castagné

BAY N.e

Bay Yunus Nâdinin oğlu olan Bay Nâdir Nâdi bir N. altına saklanarak bana çirkin ve çok terbiyesizce saldırmışdı. Kendini gizli tutmak isteyenler, maske takanlar, müstear ad kullananlar hırsızlar, dolandırıcılar ve emsâlidir. Çünkü yaptıkları iş kötüdür. Nâmus ve şerefi olanlar kendini gizlemez. Kendisine bu Revünün 7 inci numerosunda lâzım gelen cevâbı vermişdim. Adımın kâmusu geçdiğine köpüren, benim bu devlete hizmetler etdiğimin yalan oldugunu söyleyen bu çocuga « Cumhuriyet gazetesinde bana bir sütun açınız, orada yazayım, siz de yazın, hakikatlar anlaşılsın; munâkaşaya hazırım » dedim. Bir yıl oldu hâlâ bir sütun açmadılar. Ben unu merdlige dâvet etdim. Gelmedi. Yazdığı yazıya imzâsını atamayan, kendini cürüm, cinâyet sâhibleri gibi saklayan adamdan ne umulur ? !. Larousse-un bahs etdiği o pâdişahlığı ilgâ ve Türkiyede layıklığı kuran takririmin bu sefer ikinci

Târih Kurultayının sergisinde fotografım ve Moskova ile Lozan muâhedelerindeki imzâlarımla beraber teşhir edildiğini işitdim. N. inşallah oraya gidib görmüş, ne kadar câhil olduğunu, ne yalanlar ve tezvirler savurdugunu anlamış ve utanmıştır. Bu tahrir Türk tarihinin, Türkiye târihinin, millî saraşın en mühim hâdisesi, Türklerde ve Türkiyede en mühim inkılab ve sôraki inkılabların anasıdır. Cumhuriyet îlanı, medenî kanun, şapka, medrese ve tekyelerin kapatılması hep onun tabîi neticesidir. Demek bütün inkılablar bu tahrirle başlamıştır ve onunla hulâsa olunabilir. Onu da yapan benim. Lozan zabıtnâmelerinde benim firenlere Avrupa medenî kanununu aynen alacağımızı söyledim görülür. Benim Türk târihinde şapka, medrese ve tekyeler için yazdıklarım okunsun.

Ben bir çok defa vekillik kabul etmedim. Üç defa büyük eleçiligi vedaha bir çok “şey,, leri red etdim.

Ben şimdi üç vesika da buraya derc edeceğim. Bana sogulcan hayâtı yaşayan deye hakâret eden “Şey,, ci N. sogulcana bu telgraf ve mektub sâhibleri neler derlermiş ve vekillik, büyük elçilik kabul ettirmek için rica ederlermiş anlasın. Kimse bununla iftihar etdigimi zan etmesin. Onların takdir ve medhleri on para etmez. Sâde N. ve bu yumurcagın bana hucununu okumuş olanlar görsün deye, on beş yıl sôra, yazıyorum. Mecbur edildim.

Birinci vesika : Sıhhiye vekili Doktor Riza Nur beyefendiye mahsusdur.

C. 26-12-37 şifreye. Hastalığınızdan pek müteessirim. Ciddi bir tedâviye ihtiyacınız lüzumunu da kabul etmekle berâber heyeti vekile meyânında ifâ buyuracağınız vazîfeyi mühim ve vaziyeti hâzıramızda sebk edecek hizmet ve muâventinizi elzem gördüğümünden Ankarada mümkün olan her türlü tedâvi veistirâhatınıza rufekâca da yardım

edilmek üzre her halde teşrifinizi ve hareketinizin makine başında inba buyurulmasını rica ederim efendim.

28 - 12 - 37 Türkiye Büyük Millet Meclisi reisi

Mustafa Kemal

Sakarya muhârebesi hazırlıkları ve muhârebe beni dimagca ve bedence pek çok yormuşdu. Millet Meclisi bu muhârebeye başlanacağı vakit “Baş Kumandanlık Heyeti Teftişiyesi,, adında mebuslardan mürekkep bir heyet teşkil, beni de oraya âza tâyin etmiş idi. Bir taraftan da Ankaradaki Dâru muallimin ve Sanayi mekteblerini bin üç yüz yataklı hastahâne hâline koyub gece güdüz yaralılara ameliyat yapmışdım. Düşünmeli ki ilk hamlede 1100 küsur yaralı birden gelmişti. Çok buhranlı günlerdi. Burada çok uzun ve fevkelâde mühim vukuat var ; şimdilik onları geçelim. Beni bu yorgunluklar hasta düşürmüştü. Harb bitince istirahat ve tadâvî için Sinoba gitmişdim. Millet Meclisi gıyâbımda beni sıhhiye vekili intihab etmiş. O vakit kabine reisi olan Fevzi paşa bana bir telgırafla bildirdi, Ankaraya dâvet etdi. Kendisine kabul etmedigimi bir telgırafla bildirdim. Millet Meclisi ikinci reisi olan Doktor Adnan bey yazdı. Onunla aramızda telgırafla bir kaç muhâbere oldu. Kabul etmedim. Bu sefer Mustafa Kemal paşa bu telgrafi yazdı; yine kabul etmedim. Bilakis tedâvim için dört ay müddetle Avrupaya gitmeme izin istedim. Nihâyet Sinop ahalisini üzerime musallat etdiler. Bunlardan bir heyet evime toplandılar, “ kabul edeceksin ,, dediler . Ben “istemeyorum. Size ne?,, dedim. Unlar “hayır bu iş bizimdir. Seni mebus yapan biziz. Bu memuriyet Sinopun şerefidir. Bizim arzumuzu yapmaga mecbursunuz ,, dediler. Hakları vardı. Bunun üzerine kabul etdim.

İkinci vesîka : Sinop mebusu muhterem doktor Rıza Nur beyefendi haziretlerine

Cumhuriyetin terekkisi ve vatanın dâhilen ve hâricen salâbet ve İtilâsı doktor Rıza Nur gibi nâdir evlâdı vatanın istinâdına muftekirdir. Bu kanaatım Lozanda ve heyeti vekîl-edâ arakadaşlığımız zamanından daha ziyâde sağlam ve samîmidir. Mêzuniyetiniz zamanının hitâmına muntazırım. Dâimâ muhabbet ve muzâheretinize arzı ihtiyac ederim. Bilhassa gözlerinizden öperim kardeşim.

Ankara 4 teşrinîşani 1339

İsmet

En son, ben Fethi bey kabinesinde sıhhiye vekili idim. İstifa etdik. İstanduldan Sınopa hareket etdim. Cumhuriyet îlanedilmiş, İsmet paşa kabine teşkil etmiş. Vapur İneboluya gelince bu telgrafı bana getirdiler.

Üçüncü vesika : Türkiye Cumhuriyeti Başvekaleti
Husiusi.

Dr. Rıza Nur beyeffendi hazretlerine

Pek muhterem doktor,

Londura sefâretimiz - hâlen mümessilligimiz-münhaldir. Bir defa zâtî devletlerinin bu hususda bir fikir ve temâyülleri olup olmadığını temâmen hususi bir mâhiyetde öğrenmek isterim. Sefâretin ehemmiyeti ve burada devletin siyâseti umûmiyesi için îfa olunacak hizmetin büyük kîmeti hakkında bir mülâhaza serd etmeğe lüzüm görmeyiz. Yalnız teşkilatı esâsiye kânûnunun maddei mahsûsasına göre, mebuslukdan ferâgat etmek lâzım gelecek. Bu mümessilliği - âtiyen safâreti - kabul etmeğe muvâfeket buyurub buyurmayacağınızı bana sûreti husûsiyede ve mustâcelen bildirmenizi pek rica ederim. Sizden cevâbı muvâfakat alırsam muâmeleyi yürüteceğim ve İngilizleri evvel emirde-yâni resmî agreman talebinden evvel - sûreti husûsiyede istimzac edeceğim; İngilizlerden agreman talebine cevab alınca kadar keyfiyeti son derece mahrem tutmak lâzım gelecek.

Serî cevâbınıza intizar takdimi ihtirâmat eylerim kardeşim efendim.

3 temuz 340

İsmet

İsmet Paşa bunu bana evvelce şifâhen teklifetdiği Berlin sefirliğini ben red etdikden sôra teklif etdi.

Şimdi, bunlardan sôra soruyorum: Türkiyede kaç kişi vardır ki kendisine ministirilik verilmiş de red etmiş? Ve yine kendisine büyük elçilik verilmiş de kâbul etmemiş kaç adam var?! İşte ben varım. Hem de defalarca red etmişimdir. Para işleri de kabul etmedim. Paraya da metelik vermedim. Bu vakalar ve vesikalar isbat eder ki bende hırsıcah denilen şeyin zerresi bile yoktur. Para hırsım da yok. Ben ne devletin, ne de bir şahsın on parasına da el sürmemiş biriyim. Kim bana ne deyebilir?! Deyenler solcan, ilh. gibi küfür deyebilir. Küfürü Allaha bile yapanlar çokdur. Küfürden kolay da bir şey yoktur; yalnız insanın agzı pis olsun kâfi...

On beş yıldır bunları kimseye söylediğim yok. Bu çocuga beni bunları neşre mecbur etdiği için bir kere daha teessüf ederim. Öyle egreti adla deniz aşırı yerden laf atmak, agzına sulu çirkef alıp püskürmek marfet degildir. Yine sözümü tekrar ediyorum: Gazetenizde bana sütun açın; mtlletin karşısında apâçık konuşalım.

Meşrutiyetdenberi gazetelerde çok ağır munâkaşalar, çirkin tecâvüzler oldu; fakat memnûniyetle söylemeli ki kimsenin evi, karısı mevzu bahs edilmemişti. Onu da bu yaptı. Bir daha söyleyeyim: Benim ne meşru, ne gayri-meşru karım, ne meşru ne de piç çocugum yok. Bu adam ne ayarda! Bu ne terbiye?! Bu mahluk başkasına tez yazdırmış, bununla doctor unvânını alacakmış. On beş yıldır Viyanada mektebini bitiremeyen bu haylaza, demek, doktor denecek! Yuh, şu Felege! Firdevsînin dedigi gibi "tû...". Dogrusu, bu kadar insâniyete faydalı, şerefli

âlimler yetiştirmiş olan Viyana Üniversitesinin şerefine acıdım.

R. N.

ZIYA ŞÂKİRE

Bu adam Tan da neşrettdiği yalan, tezdır, edebsizlik ve voli çevirmelerinde bana çingene demiş Eh... seviyesini gösterdi; ne dilden anlar eyice anlaşıldı. Biz şimdi mâzuruz, anladığı dili kullanacağız. Külâh kapmak peşinde. Âlâ. Benim kendimi türfa etdigimi anlandığından beri bana hırlar. Fakat köpek pislik yemekle deniz murdar olmaz; murdar olan köpeğin agzıdır. Niye hâlâ bir yağlı kuyruğa konamadı?! Bir kemik atsinlar da şunun da veli nîmeti olayım. Yâhud kemik kapdı; benim haberim yok. Her devirde böyle cıvık pislikler vardır; nâmusa, ilme irfâna, bu yoldaki şahıslara saldırırlar. Devir değışince ise saldırdıkları şahıslara umumî ve millî bir hürmet ve muhabbet artık kapalı kalmayıb meydana çıkınca sagdan geri edib yeni devre dalkuvuk yazılırlar. Benin bunlara aldırđığım yok. Ben böylelerinin agzında medh olunmaktan korkarım. Zemleri bana şerefdır.

Ziya Sâkir! Senin bütün yazdıkların yüzde seksen yalan dolan, uydurmasıyon; yüzde yirmiye de kasden süi tefsir, bozuk muhâkeme ve istihraclarla rezîl ediyo sun.

Yalanların, mesela: Müşir Deli Fuad paşa teklif etdikleri halde müessisliği kabul etmedi deyorsun. Etdi ve merkezi umûminin ictimâlarını idâre eden odur. Haberim yok, atıyorsun. Hüseyin Kadri kakkında yalanlar yazdın? Ali Kamale Hürriyet ve itilafdan deyorsun. Sebebi: O fe-na tanınmışdır, ve ittihadcıların gözüne girmeye çalışıyorsun! undan. Netekim Fuad paşayı İtilafcı yapmayorsun;

4—Sezürler aslındaki yerlerinde olmalı.

5—Musiki notasında biraz durma varsa bu bir kelimenin bedenine gelmeyüb iki kelime arasına gelmelidir. Partisiyondaki durma, mola işâreti buna rehberlik eder.

6—Musikîde bir kelime veyâ bir cümle bâzan tekrar edilir. Bu halde unlara mukabil aynı aded hecelerde türkce kelime ve cümleler koymalıdır.

7—Çok sesle ve uzun bir zaman uzatılan notalara “a,o,u,, imla harfli hece koymak muvâfıktır. Esire çok uzatılamaz. En çok uzatmaga müsâid olan “ a „ dır.

8—Türkeede bence sarfî aksan yokdur.Mevcud aksan tekellümü olub söyleyiş tarzına göre yerini deyişdirir ve ekseriya kelime sonundadır. Bu sebeble bu tercümelerde aksanın pek ehemmiyeti yokdur. Türkçenin aksan meselesi henüz hal edilememiştir.

9—Türk vezninde uzun kısa hece olmadığından bu cihete de dikkata lüzum yokdur. Ancak kısa notalarda medli arabca kelime kullanmamaga dikkat etmelidir.

10 - Sâid(ascendant) ve nâzil(descendant)nota tercümeye têsir etmez.

R. N.

ERRATA

(Samsun la Delile, Janetin Düğünü için)

Samsun ile Delile, keza Janetin Düğünü basılırken mürettib yanlışları olmuşdur. Bir de başka yanlışlar var. Bunları burda düzeltiyorum.

Samsun ile Delilede :

Bestekârın adı Saen değil Sans talaffuz edilir.

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
7	8	modasında	sevdâsında
9	12	inceleşmiş	incelmiş
10	9	(netekim yazacağım)	kelimeleri tay olunacaktır.
12	20	“ tabiidir „ kelimesinden sôraya bu cümle ilâve olunacaktır :(Eger aruzlu bir vezin bestelenirken una uyarak beste yapılabilirse o başka .) .	
14	13	üncü satırın sonuna şu cümleler ilâve olunacak : Bu hâl mısra ortasında da olur. Tercüme edilecek bir şîrin veznini bulmak eger şîr besteli ise notasına, ye par- (tisiyonuna murâcaatla pek kolay olur.) .	
21	14	üncü satırın sonuna şu ilâve edilecektir : (Kılık eski türkcede kılmak masdarından iş demektir. Halbuki bizde kılık kıyâfet terkibi hâlinde elan kıyâfet mânasına kullanılmaktadır,) .	
26	1	ulu	ey hak
26	6	yenildi il	il yenildi (1)
26	8	ölsün il	il ölsün
26	13	niyaza	secdeye
28	10	ah, bunlar	eyvah ! Hep
28	13	var sâde göz yaşı	milletin yok başı
		ve milletin başı	var sade göz yaşı
28	16	kudretini	lutfunu siz
28	19	rahman bize	bize tanrı
29	3	sizlerde	o sizde
30	9	ô !	müstakıl bir satır olacaktır.
30	11	ah	„ „ „ „
30	15	yehovamız	yehova(1) bak
33	2	var ök,gazeb yelde	gazeb, ök var yelde
34	9	zincir kopsun	kır zinciri

37	3	ne bu ? köleler	ne bu? köle vurmuş
		vurmuş...	Ebimeleki
»	6	dag, dere	dere, dag
38	12	Samsun kumanda-	kalkan kökremiş bir ordu
		sında ilh...	Samsun ediyor kumanda;
			Yakdı, yıkdı,basdı, vurdu.
			Hâla yürüyor bu anda !)
»	17	faydasızdır	fayda yokdur
40	1	leke ilh...	Aşk leke sürsün adıda,
44	1	ben gönlümün ilh..	Gönlüm tahtine sultanın
44	3	amma aşkı...	Ah, fakat aşk haberini
»	15	çağırın şu...	şu çağırın tatlı sese
45	10	güzel yüzünü....	Güzel yüzü tez ört,döndür
48	4	bitmez	yetmez
49	16	güzelim amma	Hoşum, boş amma,
		boş, gönül hırçın	Gönlüm pek hırçın.
50	3	e, ümid eden	Uman sevgiden.
54	13	korkmayınız	Hiç korkmayın
57	8	azdı,	Hep bitirdi sizi !
59	17	fakat	Ah, sen
60	1	evet önce zâten...	Yâ... Zâten önceden...
»	17	...	Samsunu yenecek göz
			yaşım, ah, vahım!
63	21	Istemedim...	gelmezdim , fakat ah ,
			şürüklendim geldim...
64	13	ey sevgilim!...	Ey sen ! sevgim ! söyle
			neden,
65	9	Allahın...	...Tanrı has..
66	1	itdimdi seni intihab	Ben seni etdim intihab!
66	8	puselerine kandıkca	Pusene ben kandıkca,
»	14	Bir yüce...	yüce bir...
76	19	erpuşile,	öpüşile
69	8	severim seni	Severim seni delîle !

«	12	lâkin	Yok !... Yok, hayır...
«	18	Kudretile bini Allah	Bak beni o kâdir allah
71	1	Kalbimde saklı olan sır,	Bende saklı olan o sır
«	7	gayretin boşdur nâfile	Gayretin boş,yok nâfile.
«	12	deyince faş eyle	Deyince : “sır söyle,,
72	3	geçdi	Rabbim
73	1	bırak beni	Beni bırak !
79	8	Kardeşler !...	Millet! şu....
81	18	bakşanal	Bakanal
82	14	içelim, seninle	Haydi!Al, içelim Samsun!
		Samsun !	
83	16	bir hatırla	hatırla bir, o günü,
«	17	etdigimiz düğünü	Etdigimiz o düğünü !
84	14	sozüge	Sözüne
«	15	sana	ona
«	20	onun tatlıdi her ânı,	Pek tatlıdır her bir ânı,
85	2	yehuda	Yehovan
85	4	bu dua	o duan
85	11	fursat verme, ey	Yok, fursat verme,
		yehova!	Yehova!
87	8	Ey yeri,göğü yaradan,	Ey,Hak!Dünyayı yaradan.
87	9	ölüsü	ulusu
88	12	gizledigin	gizledign
91	16	kuwet verdin de	Kuwet verdin, şu
		kolumuz	kolumuz,

**

Janetin Düğününde :

1		Farer	karre
8	13	oh, yalnızım..,	Oh, oh yalnızım kendi...
10	6	şaşırmış	Göz açmış...
10	7	kalkub yataktan	Yatagımdan tez endim,
10	17	bu satırdan sôra	şu iki mısra ilâve edilecek;

Gıdelim Janet!

Evet!

- 11 18 Bu eserdeki bütün (nâhiyecî) ler (noter) yapıla-
caktır, ve mısraa iki hece daha ilâvesi lâzımdır.
- 13 8 ...iderim! Yolda... ...iderim! Amma yolda...
- 27 5 Margo sert bir dilbaz O değil sert dilbaz,
- 27 6 değil,... Hem de derdi...
- 29 14 gelemedi geldimdi
- 31 21 Öfkeli gibisin, yâhu Öfken vavrı gibi yâhu!
- 32 20 ko tü!
- 37 12 imzâmı imzâyı
- 51 9 Azîzem, Vah, senin hiç... ..
- 56 13 giderken giyerken
- 57 2 Saraya dönsün, uyuyor Sarya dönsün yuvamız!
- 57 3 Amma sessiz sessiz, Uyuyor, ha, sessiz
- 57 4 uyuyor! Yapınız!
- 57 27 perdeler korur... Korur perdeler...
- 59 13 Amma, abla! Aman, abla!
- 61 hâşiye bu şarkı bu bülbül şarkısı
- 61 hâşiye bubêpine Aubêpine
- 63 12 göz göz ucîle
- 63 14 üzerine içine
- 63 24 lâkin gün doğdu hah; Hah, gün doğdu, işte
- 69 21 Sevincden iç hoplar, [Sevincden hep içim
oynar. hoplar.
- 75 6 ... bu benim... Ey halk! Benim bu karım!
- 77 2 bildimdi. ilh Bildim ordeydi, o yavrum ah!
- 77 21 senin o... Senindir...
- 78 2 Janet! Canım sevgilim A, Janet! Gel sevgilim!
- 78 3 üçüncü satırından sôra şu beyit ilâve edilecek :
Bu aşkı korur rabbim.
Sevelim! Sevelim dâim!

R. N.